

рудног блага, расни карактер становништва и ступањ његовог културног развитка, саобраћајна средства, технички проналасци, научна открића и др. Обе поменуте групе фактора од највећег су утицаја на економску диференцијацију области. Различит економски развитак разних области условљен је нарочито њиховим разноврсним и често потпуно различитим природним изворима. Засићеност неке земље у појединим економским изворима може наступити, али при томе се обично јавља развитак и усавршавање других економских грана. Тога мора бити докле год се једна земља економски развија. Економска еволуција утиче донекле и на економско изједначење појединих области, као што је објаснио Чизом, али она врши и супротан утицај још у већем степену.

Економско изједначење разних области могло би настати онда кад би поједине земље могле достићи економску засићеност или стагнирантно стање у свима правцима, тако да остале земље имају времена да постигну исти ступањ економског развитка. Али такво стање не може наступити, или може само привремено. Ако једна земља достигне кулминацију свог економског напретка, код ње се онда јавља економско опадање.

Економско јединство света не може дакле бити никад постигнуто, јер су услови за економски развитак разних земаља различити. Само у оним областима где су услови за економски развитак исти или врло слични, моћи ће се постигнути њихово економско изједначење, али таквих је области на Земљи врло мало.

Мих. Радовановић.

Prof. Dr. Paul Wagner: Methodik des erdkundlichen Unterrichts. 1. Teil: Allgemeiner Teil. Zweite, verbesserte Auflage mit 7 Tafeln und 40 Textabbildungen. Verlag von Quelle und Meyer in Leipzig, 1925.; S. XII + 294; 8° (Handbuch des Naturwissenschaftlichen und Mathematischen Unterrichts, herausgegeben von Geheimen Oberregierungsrat Dr. J. Norrenberg. VI Band. 1. Teil.)

Дело Р. Wagnerа обрађује методик у нашег предмета, област, којој се у нашој литератури поклањала мала пажња. Писац каже да му је овај рад резултат двадесетогодишњег предавања Географије, чиме је вредност делу особито повећана. Истичући разлоге, који су га готово натерали да пусти ову књигу у иначе врло богату немачку литературу ове врсте, каже да је намењује потребама виших школа, у које разуме и гимназију. Због тога што је у првом реду намењена младоме наставнику, књизи је до тога стало да се што пре дође до доброг начина предавања и учења, који ће најбоље одговорити потребама садашњег времена, како у смислу општих наставних принципа тако и у појединачној обради географског материјала у појединим разредима.

Што се ово дело јавља у збирци издања природних наука не значи да се тиме Географији даје одлика чисто природне науке. „Географија пушта своје корене у природне науке, из којих узима своје живогне сокове“, али њено израђивање обухвата науку о човеку, нарочито Историју, науку о Народној Привреди, Политику. Она остаје према томе између друштвених и природних наука.

Књига није обрадила детаље, каже Р. Wagner; она не обухвата цео течај гимназијског учења. Она има задатак да наставника побуди како ће пронаћи основе за свако правило у својој настави. Нема једино

благословене методе наставне, а најмање, науци која се још непрестано развија као Географија. Само у заједници стручног знања непрестаног проматрања душевног живота младићског израђује се здрав метод учења. Да наставник у настави и васпитању дође до највећег успеха, мора додати свему овоме оно што не могу дати никакве студије — одушевљење, љубав за свој предмет и за омладину. Тек ово здружено гради од предавача правога наставника, и то гарантује пун успех нашој настави.

Писац је у своје дело унео овај материјал и обрадио га, опширније или краће, по овоме распореду:

I Суштина и важност Географије (1—54): 1. Различна схватања о суштини научне Географије; 2. Односи Географије према сродним наукама; и 3. Вредност географског образовања.

II Стручњак-географ (54—91): 1. Појам стручног наставника; 2. Географска студија на високој школи; 3. Испит наставника-стручњака; 4. Даље образовање у службовању; и 5. Наставник Географије као научни испитивач своје земље.

III Географска настава у опште (91—249): 1. Циљ географске наставе на вишим школама; 2. Средства за постизање циља: Посматрање природе, Слика, Рељефи и модели, Школски Атлас, Зидне карте, Уџбеник; и 3. Облици предавања: Методи, Облици наставе, Цртање као облик географског предавања и Географска настава и радна школа.

IV Спољне установе наставних просторија (249—270): 1. Соба за збирке; 2. Учионица; 3. Кула за географска посматрања; и 4. Школска башта.

V Положај географске наставе у наставном плану (270—294): 1. Основне чињенице за уређивање материјала; и 2. Историјски развој данашњег наставног плана.

Нашим наставницима Географије особито препоручујем ово Вагнерово дело, тим пре што знам из искуства како се недовољно обраћа пажња методици средњешколских предмета у опште, те су почетници у својем наставничком раду остављени самим себи.

Е. Ј. Цветаћ.

Др. Н. Ј. Цингер, геодетски ђенерал: *Курс астрономије (Теорни део)*. Друго, прерађено, посмртно издање. Превод са руског од ђен. С. П. Бошковића (Београд, 1925, XIII + 315 стр.).

Овај уџбеник пок. професора Цингера плод је дугогодишњег искуства и неуморног научног и педагошког рада, а Г. Бошковић га је изабрао из важних разлога. Наиме, тај уџбеник износи све астрономске и геодетске појмове врло сажето, али јасно и разумљиво, те читалац има двоструку корист: научи све што му је потребно, а није оптерећен дугим и заморним читањем, односно објашњавањем. После кратког увода о општим појмовима и о главној литератури, изнесена су у првом одељку помоћна математична питања: основне формуле сферне тригонометрије, диференцијалне формуле, интерполовање, теорија вероватности, случајне грешке посматрања и метода најмањих квадрата. Други део бави се свим главним појмовима сферне и практичне астрономије, са много примера и задатака, којима следује кратак опис спољашњег облика Сунца, Месеца, планета и њихових пратилаца, као и основних појмова астрофизике, т. ј. физичке природе небесних тела. На крају је штампано шест помоћних таблица.

Овај изврстан превод знатно је попунио недостатак доброг уџбеника Астрономије и биће од велике користи гимназијским професорима и студентима наших Университета, који се интересују за математичну географију, а знају елементе више математике. У своме предговору Г. Бошковић са правом истиче да ће сваки, ко добро изучи овај уџбеник, моћи слободно радити на науци и са најопширнијим делима ове врсте.

Курс астрономије штампан је на великом формату и технички је врло лепо израђен, што знатно олакшава читање. П. В.